

Interview

Axel Buyse: Vlaanderen, een volwaardige partner

BRUNO COMER

Van 2003 tot 2008 was Axel Buyse vertegenwoordiger van de Vlaamse Gemeenschap in Nederland en in die functie voelde hij zich als een vis in het water. 'Beroepshalve heb ik heel wat exotische landen bezocht en dan wen je vlug aan de verschillen tussen Vlaanderen en Nederland', legt hij uit. 'Al kun je er niet onderuit dat je als Vlaming voelt wat de hoofse Hollandse burgercultuur betekent waarin mijn gespreksgenoten gepokt en gemazeld waren. Hollanders maken een plan en handelen daarnaar, Vlamingen trekken vooral hun plan.'

Axel Buyse was twintig jaar lang journalist buitenlandse politiek bij *De Standaard* en leidde lange tijd de buitenlandredactie. Hij verliet die krant in 2002. Een jaar later vertrok hij in zijn nieuwe functie naar Den Haag. Sinds vorig jaar vertegenwoordigt hij de Vlaamse regering bij de Europese Unie en is Brussel zijn standplaats geworden. Zijn intensieve werk voor de Nederlands-Vlaamse betrekkingen heeft jarenlang zijn agenda overheerst. Tijdens het gesprek voel je hoe die relatie hem nog altijd bezighoudt.

België en niets dan België

In de eerste plaats was de Vlaamse vertegenwoordiger in Den Haag met economische dossiers bezig: de verdieping van de Schelde, de hogesnelheidslijn, de IJzeren Rijn, de nieuwe zeesluis voor het kanaal Gent-Terneuzen, het rekeningrijden. 'Maar natuurlijk hebben we ook gemeenschappelijke economisch-linguïstische belangen', voegt hij daaraan toe. 'Zo dachten de Britse rechtbanken eraan om zowel tolken aan te stellen voor

het Vlaams als voor het Nederlands. Er bestaat natuurlijk geen beter middel om ons uit elkaar te drijven. Dankzij een gemeenschappelijke inspanning hebben wij dat gelukkig kunnen vermijden.'

Buyse heeft moeite gehad om de Nederlanders aan het Vlaamse niveau te doen wennen. Halverwege de negentiende eeuw had de regering in Den Haag de afscheiding van België verteerd en streefde zij naar normale relaties met de zuidelijke buur. Een gouden regel daarbij was: geen Nederlandse inmenging in de Belgische taaltwisten, want anders dreigen de relaties opnieuw te vertroebelen. Het buitenlands beleid houdt al 150 jaar lang strikt de hand aan dit principe. Iemand als de Utrechtse historicus professor Pieter Geyl (1887-1966), die zich inzette voor rechtstreekse relaties tussen

Nederland en Vlaanderen, was een grote uitzondering. De zuiderbuur was voor Nederland België en alleen België. Tot op de dag van vandaag ligt het onderscheid tussen Vlaming en Belg moeilijk bij heel wat Nederlandse politici, ook al is de Belgische ambassadeur in Nederland sinds 1945 altijd een Vlaming geweest. Als gevolg van de diverse staatshervormingen heeft Vlaanderen eigen bevoegdheden gekregen, ook op het buitenlandse vlak, en die laten zich vooral voelen in de betrekkingen met de twee buurlanden, Frankrijk en Nederland. De Nederlandse diplomaten, ambtenaren en politici krijgen de Vlaamse overheid als gesprekspartner. Die onderhandelingen maken hen onwennig en een ijzersterke traditie die het Vlaamse niveau negeerde, maakt het moeilijk om het ijs te breken. ‘En daar komt nog de Nederlandse maritieme traditie bij’, merkt Buyse op. ‘Nederlanders kijken naar de zee en niet naar hun bureaus. Hoe die hun interne problemen regelen en hun staatsstructuur opbouwen, interesseert hen niet. Door die houding krijgen ze evenzeer problemen met het federale Duitsland. Daar lag de aanleg van de Betuwelijn, een goederenspoorweg tussen Rotterdam en Duitsland, gevoelig. De Nederlandse politici hielden te weinig rekening met de bevoegdheidsverdeling tussen de deelstaten en het centrale niveau in Duitsland en wisten op den duur niet meer over welke punten Berlijn beslist en wat voor rekening van de deelstaat Noordrijnland-Westfalen komt. Daardoor hebben ze veel tijd verloren. Nederlanders kunnen zich moeilijk inleven in een staatsstructuur die verschilt van de hunne.’

Na verloop van tijd heeft de Nederlandse politiek zich wel gerealiseerd hoe belangrijk het Vlaamse niveau wel was. Natuurlijk, voor het Europese beleid en het defensiebeleid blijft België de gesprekspartner en er zijn de traditionele banden tussen de twee koningshuizen. Voor al het overige krijgt de regering in Den Haag met Vlaanderen te maken. Nederland heeft enkel in de buurt van Voeren een zeer korte grens met het Waalse Gewest. De lange grens met Vlaanderen zorgt ervoor dat Den Haag ons ook de facto als gesprekspartner erkent.

Nederlanders kijken naar de zee en niet naar hun bureaus.

Taalzorg

En dat geldt zeker voor de taalpolitiek. Axel Buyse zette zich samen met de Nederlanders in voor het behoud van leerstoelen Nederlands aan buitenlandse universiteiten, gaf de Taalunie een nieuwe

impuls en organiseerde verschillende festivals over taal. Zijn taak vergemakkelijkte omdat onze noorderburen meer aandacht aan taalzorg zijn gaan besteden. De publicaties van Frits Bolkestein en Paul Scheffer (van ‘Het multiculturele drama’) hebben het debat rond de Nederlandse identiteit fel aangewakkerd en in het zog daarvan is de belangstelling voor taalzorg bij politici van alle strekkingen toegenomen. ‘En dan moet Nederland rekening houden met die zes miljoen Vlamingen die hun taal spreken’, zegt Buyse. ‘Hoewel het begrip de laatste jaren wat onder druk gekomen is, nemen ze op dat punt hun rol als ‘gidsland’ voluit op. “Nederland: het land waar miljoenen Nederlanders preken”, zegt de guitige aforist Kadé Bruin.’

En toch ondervindt de Vlaamse vertegenwoordiger dat de Nederlanders Latijns zijn dan ze willen toegeven. Rond overuren en weekendwerk zijn ze kregelig. ‘Een jaarlijks topgebeuren was de 11 juli-receptie, waar premier Balkenende stevast langs kwam. Iedereen die bij de vertegenwoordiging werkte, zette er zich voor in. Het was in die drukke tijd moeilijker om de Nederlandse collega’s te overtuigen wat minder naar het horloge te kijken. Vlamingen zijn op dat vlak soepeler. Na afloop van het gebeuren konden we met de hele ploeg eens heerlijk doorzakken, maar in Nederland is de uitgaansavond al voorbij als die in Vlaanderen nog moet beginnen.’

Veel Nederlanders beschouwen het Vlaams nog altijd als ‘een schattig taaltje’. ‘Zelf heb ik het niet meegemaakt: maar in gesprekken met sommige Vlamingen beginnen ze Engels te spreken’, vertelt Buyse. ‘Terecht klagen we over die houding, maar het zou fout zijn die incidenten uit te vergroten. Het gezanik van de Vlamingen over de Nederlandse hooghartigheid is evenmin bevorderlijk voor de integratie. Vergeten we niet dat Nederlanders fundamenteel positief staan ten opzichte van ons. Overal waar ik kwam, werd ik zeer vriendelijk ontvangen. Nederlanders zijn steeds benieuwd om de mening van een Vlaming te horen. Soms deden zich misverstanden voor. Zo verwacht je als Vlaming gemakkelijker dat je iets te eten krijgt als je bij iemand gevraagd wordt en dat viel wel eens tegen. Af en toe zat ik met een rammelende maag, maar het is ook gebeurd dat de gehaktballen dan maar in tweeën werden gesneden.’

Belgicisme en taalparticularisme

De laatste jaren is het steeds duidelijker geworden dat het kleinere Nederlandse taalgebied zich zal moeten verdedigen. Het valt Buyse op dat de zogenaamde ‘Nieuwe Belgen’ die zich afkeren van het Vlaamse gedachtegoed en zich tot een soort neo-unitarisme bekeeren, meestal ook voorstander zijn van de streektaal. In dat opzicht

Nederlanders kunnen zich moeilijk inleven in een staatsstructuur die verschilt van de hunne.

trekt hij een parallel met de negentiende eeuw, toen het taalparticularisme en het Belgicisme vlot met elkaar samengingen. En dat is dan weer koren op de molen van de francofonen die neerkijken op 'le flamand'. Axel Buyse kiest voluit voor de standaardtaal, die het enige instrument is waardoor Vlamingen en Nederlanders vlot kunnen communiceren, onderling en met elkaar. De ontkerstening en de ontzuiling hebben ervoor gezorgd dat de traditionele scheiding in Nederland tussen de gebieden onder en boven de grote rivieren sterk aan belang verloren heeft. De katholieke Limburgers en Brabanders en de protestantse Hollanders en Friezen worden steeds meer met elkaar gemengd en die ontwikkeling zet zich door op het taalkundige vlak. 'Wat ontbreekt, is bezieling, het enthousiasme en

de fierheid op de eigen taal', stelt Buyse. 'Ik gaf een voordracht over de standaardtaal voor de afdeling van de Orde van den Prince in Den Haag. Deze vereniging zet zich al 55 jaar in voor een grotere integratie tussen Noord en Zuid. Maar meer dan een beleefd applaus kreeg ik niet. Nochtans zullen we in de komende decennia veel inspiratie nodig hebben om ons gemeenschappelijk erfgoed te beheren. En dan heb ik het zowel over de Westerschelde als onze taal. Maar er is geen alternatief. De economische en zakelijke contacten nemen immers steeds meer toe; taal en cultuur moeten volgen.'

HET GEHEUGEN VAN DE LAGE LANDEN

Met een stuk over 'De Schelde, gevecht in de polder' is Axel Buyse een van de auteurs van de bundeling van 32 essays die verschenen is bij *Ons Erfdeel* onder de titel *Het geheugen van de Lage Landen*. Die titel laat weinig twijfel over het onderwerp: de verhouding tussen Vlaanderen en Nederland.

Het concept van het boek doet aan de 'herinneringsgeschiedenis' denken, de 'lieux de mémoire' die de herinnering aan het verleden opnieuw kunnen oproepen. De Franse historicus Pierre Nora ontwikkelde deze nieuwe aanpak, waarbij de geschiedenis niet chronologisch behandeld wordt, maar aan de hand van gebouwen, symbolen of andere figuurlijke plekken. In *Het geheugen van de Lage Landen* gaat het dan zowel om het 'Lam Gods' en de 'Antwerpse kasseienkoers', als om 'de droom van Groot-Nederland' en de 'Antwerpse vogeltjesmarkt'.

Naast historici, sociologen en economen verlenen een aantal filologen hun medewerking, zoals Marita Mathijssen, die het over het *Woordenboek der Nederlandsche Taal* heeft. Jos Nijhof bespreekt de Vlaamse golf in het theater en Reinier Salverda vertelt over de wederwaardigheden van de Nederlandse Taalunie. Dat die nog veel werk op de plank heeft, blijkt uit het artikel van Mathijs De Ridder over 'Literatuurgeschiedenissen'. Daarin brengt de auteur het verhaal over het NRC Handelsblad, dat in 2007 peilde naar het beste Nederlandstalige boek aller tijden. Het kiezerspubliek, vooral lezers van de NRC, koos niet één Vlaamse auteur in de top 10. Tijdens de televisieshow die aan de bekendmaking vooraf ging, uitte niemand zijn verbazing over het feit dat bijvoorbeeld Louis Paul Boon en Hugo Claus in het rijtje ontbraken. Hoewel men

expliciet op zoek was gegaan naar het beste *Nederlandstalige* boek, bleek de verkiezing toch vooral een Nederlandse aangelegenheid te zijn. Harry Mulisch' *De ontdekking van de hemel* was de vanzelfsprekende winnaar.

Die anekdote zegt iets over de soms bizarre verhouding tussen Vlaanderen en Nederland. Wie *Het geheugen van de Lage Landen* uitgelezen heeft, zal er talloze facetten van ontdekken. En om het allemaal nog wat ingewikkelder te maken: uit de bijdrage van Tom Verschaffel over de Leo Belgicus blijkt dat tussen de zestiende en de zeventiende eeuw een geschiedenis werd geschreven over de opstand tegen Filips II. 'De Bello Belgico' heette het. Speelt de Belgische staat de rol van bemoeizieke schoonmoeder?

De conclusie is dat de betrekkingen tussen de twee gebieden verzakelijkt en genormaliseerd zijn. Af en toe zijn er nog momenten van ergernis of, omgekeerd, van fascinatie. Maar Vlaanderen en Nederland zijn nu inderdaad eerder burens geworden dan de gebrouilleerde familieleden die ze in de negentiende eeuw of in het interbellum soms leken. Dit boek is daarmee tegelijk een speurtocht naar de emoties die in het verleden heersten, en een verkenning van de gevoelens rond de nieuwe tradities die er in de contacten sindsdien alweer zijn ontstaan.

J. Tollebeek en H. Te Velde, *Het geheugen van de Lage Landen*, Rekkem: Ons Erfdeel vzw, 2009, ISBN 978 90 79705 03 0, 272 blz., 23,50 euro.